

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 4 Sayı: 19 Volume: 4 Issue: 19

Güz 2011 Fall 2011

www.sosyalarastirmalar.com

İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN DUA ANLAYIŞLARI*

“UNDERSTANDING OF PRAYER OF SECOND LEVEL OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS”

Mehmet AYAS*

Özet

Bu çalışmada ilköğretim II. kademedeki öğrenim gören öğrencilerin dua anlayışları, sınıf düzeyi değişkenine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma 2003-2004 öğretim yılında Samsun İli Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı merkez ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrencileri kapsamıştır. Veriler öğrencilerden anket yolu ile elde edilmiştir. Elde edilen veriler SPSS istatistik programı ile ki-kare testi uygulanarak değerlendirilmiştir. Sonuçta, genel olarak ilköğretim II. kademe öğrencilerinin doğru bir dua anlayışına sahip oldukları tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Dua, İlköğretim II. kademe, Dinsel Gelişim.

Abstract

This study aims at examining the understanding of prayer of the second level of primary school's students from grade level variable. The study covers the students attending at various primary schools belonged to the directorate of National Education of Samsun in 2003-2004 academic year. The data were obtained from students by conducting a questionnaire. These data were evaluated by using the SPSS Program with the Chi Square. The study concludes that the second level of primary school's students had generally a correct understanding of prayer.

Key Words: Prayer, the Second Level of Primary School, Religious Development.

GİRİŞ

İnsanın hayatında göz ardı edilemeyecek bir yere sahip olan dua, dini bir tecrübedir. Bu tecrübenin ne şekilde algılandığı ve uygulandığını görebilmek amacıyla, İlkokul II. Kademe Öğrencilerinin dua anlayışlarını sınıf düzeyi değişkenine göre, farklılaşıp farklılaşmadığını incelemeyi tezimizin problemi olarak tespit ettik. Araştırmamızın örneklemini oluşturan bireylerin dinsel tercihini İslam dini oluşturmaktadır. Bu nedenle dua fenomenini İslam dininin ibadet ve inanç öğretileri çerçevesinde ele almayı uygun bulduk. İncelemeyi planladığımız dua anlayışı, İslam dinine inanan bireylerin anlayışlarını kapsamaktadır.

Çalışmamız içerisinde, çocukların zihinsel ve dinsel gelişimleri göz önüne alınarak ve buldukları devrelere göre dua anlayışları tespit edilerek, olması gereken dua eğitimi öngörülmeye çalışılacaktır. Sağlam karaktere sahip, ruhsal olarak olgunlaşmış, varlığının bilincinde ve ne yapması gerektiğini bilen toplumları oluşturacak bireylerin yolunun, inançların doğru ve düzenli eğitim ve öğretimlerinden geçtiği bilinmelidir.

* Bu makale, *İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Dua Anlayışlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi* adlı doktora tezimizden istifade edilerek hazırlanmıştır.

* Dr., Bafra İmam Hatip Lisesi.

1. Bu araştırmanın evrenini 2003–2004 öğretim yılında Samsun İli Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı merkez ilköğretim okullarında öğrenim gören ilköğretim II. kademe öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklemini ise, Samsun il Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı Belediye İlköğretim Okulu, Toptepe İlköğretim Okulu, Gülsüm Sami Kefeli İlköğretim Okulu ve Feza Kolejinde okumakta olan ilköğretim II. kademe öğrencileri oluşturmaktadır.

2. Araştırmanın bağımlı değişkeni olan, öğrencilerin dua anlayışları, bu çalışmada kullanılan ve araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel bilgi Formu" ve "Dua Anlayışı Formu" ile sınırlıdır.

3. Araştırma sonuçları benzer özellik gösteren diğer illerdeki ilköğretim çağı öğrencileri için genellenebilir.

YÖNTEM

Bu araştırmanın evreni, 2003-2004 öğretim yılında Samsun İl merkezinde öğretim yapan resmi ve özel ilköğretim okullarında 6., 7. ve 8. sınıflarda öğrenim gören 11730 erkek, 10321 kız toplam 22041 öğrenciyi kapsamaktadır. Bu açıdan bakıldığında devlete ait 45 adet ilköğretim okulu bulunduğu, 3 adet de özel ilköğretim okulu bulunduğu gözlemlenmiştir. Evreni oluşturan öğrencilerin okul, sınıf ve cinsiyete göre dağılımı Tablo -1'de verilmiştir.

Araştırmanın örnekleme oransız küme örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. (Karasar 2005: 114) Bu doğrultuda ele alındığında, Samsun İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı merkezde öğretim yapan resmi ve özel ilköğretim okullarından dört tanesi örnekleme dahil edilmiştir. Bunlardan üç tanesi resmi ilköğretim okullarından, biri ise özel ilköğretim okullarından seçilmiştir. Örnekleme alınan dört okulun 6., 7. ve 8. sınıflarına devam eden öğrenciler random örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Resmi ilköğretim okulları, farklı sosyo-ekonomik çevreleri temsil ettiği bilinen okullardan seçilmiştir. Özel ilköğretim okullarından sadece Feza Koleji İlköğretim Okulu örnekleme dahil edilmiştir.

Böylece 291 erkek, 320 kız toplam 611 öğrenci örnekleme alınmıştır. Örnekleme oluşturan öğrencilerin okul sınıf ve cinsiyete göre dağılımı Tablo-2'de verilmiştir.

Tablo 1: Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Okul, Sınıf ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Sıra No	Okul Adı	Sınıflara Göre Öğrenci Sayısı								
		6. Sınıf		7. Sınıf		8. Sınıf		TOPLAM		
		E	K	E	K	E	K	E	K	TOPLAM
1	Toptepe Canik İlköğretim Okulu	12	17	38	33	20	20	70	70	140
2	Belediye İlköğretim Okulu	25	30	20	15	43	53	88	98	186
3	Gülsüm Sami Kefeli İlköğretim Okulu	41	44	19	18	21	24	81	86	167
4	Özel Feza ilköğretim	16	22	19	20	17	24	52	66	118
	TOPLAM	94	113	97	85	100	122	291	320	611

Bu araştırma için gerekli bilgiler, doğrudan örnekleme oluşturan öğrencilerin kendilerinden toplanmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni olan öğrencilerin dua anlayışı hakkında veri toplama amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan "Dua Anlayışı Formu" kullanılmıştır. Dua Anlayışı Formu 14 maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerden 12., 13. ve 14., maddeler açık uçlu soru şeklinde hazırlanmıştır. Diğer maddeler ise, kapalı uçlu soru şeklinde hazırlanmıştır. Araştırmada bağımsız değişkenler olarak ele alınan cinsiyet ve sınıf düzeyi hakkındaki bilgilerin toplanması için araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları, belirlenen örnekleme 2003-2004 eğitim-öğretim yılının I. ve II. dönemlerinde araştırmacının kendisi tarafından uygulanmıştır. Uygulama yapılmadan önce, araştırmanın amacı, bilgi toplama araçları ve nasıl cevaplandırılacağı hakkında açıklamalar yapılmıştır ve öğrencilerin uygulama sırasındaki soruları araştırmacı tarafından cevaplandırılmıştır.

Anketlerin uygulanmasından sonra cevap kâğıtları tek tek incelenip eksik ve yanlış cevaplar kontrol edilerek değerlendirmeye alınmamıştır. Değişkenler hakkında anketle elde edilen bilgilerin istatistiksel işlemleri için SPSS 10.0 (Statistical Package for Social Sciences) istatistiksel paket programında ki-kare testi kullanılmıştır.

Bulguların analizinden elde edilen sonuçlar, araştırmanın denencelerinin yorumlanmasında kullanılmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın problemi ve hipotezleri doğrultusunda, anket uygulamasıyla ulaşılan bilgilerin, istatistiksel analizleri sonucunda elde edilen veriler işlenip tablolaştırılmıştır. Tablolarda değişkenlerin yüzdelik oranları ifade edilmiştir. Değişkenler arası karşılaştırmalar ki kare istatistiksel analizine göre incelenmiş ve önemli olup olmadığı belirtilmiştir.

1. Öğrencilerin Duayı Tanımlamaları ile Sınıf Düzeyi Arasındaki İlişkiler

Denence 2a. Sınıf düzeyine göre, öğrencilerin duayı tanımlamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Sınıf düzeyine göre örnekleme yer alan öğrencilerle ilgili sayısal bilgiler Tablo-2’de verilmiştir.

Tablo 2: Sınıf Düzeyine Göre Örnekleme Alınan Öğrencilere Ait Sayısal Bilgiler

Sınıf Düzeyi	n	%
6. Sınıf	207	33,9
7.Sınıf	182	29,8
8.Sınıf	222	36,3
Toplam	611	100

Ankete katılanların sınıflar düzeyinde oranlarına bakıldığında en çok son sınıfların %36’lık bir oranla temsil edildiğini görmekteyiz. Ancak bu fark diğerlerinden çok fazla değildir.

Örnekleme alınan öğrencilerin duayı tanımlamaları ile sınıf düzeyi arasındaki istatistiksel ilişkiler Tablo-3’de verilmiştir.

Tablo 3: Sınıf Düzeyine göre, öğrencilerin duayı tanımlamaları arasındaki ilişkiye yönelik ki-kare (X^2) analizi sonuçları

Sınıfınız	Sizce dua nedir?			Toplam
	1.İnsanın kendine olan güveninin sarsılıp, manevi güçlere ümit bağlamasıdır.	3. İnsanların zor durumlarda başvurduğu bir teselli yöntemidir.	3. İnsanın kendisine düşeni yaptıktan sonra inandığı yüce bir varlığa sığınarak ondan yardım istemesidir.	
6. Sınıf	3 % 1,4	9 % 4,3	195 % 94,2	207 100%
7. Sınıf	4 %2,2	5 % 2,7	173 % 95,1	182 100%
8. Sınıf	5 % 2,3	4 % 1,8	213 % 95,9	222 100%
Toplam	12 % 2	18 %2,9	581 %95,1	611 100%
X ² : 2,8 Sd:4 p=0,5 p>0,05 önemsiz				

Tabloda “Sınıfınız” değişkeni ve “Sizce dua nedir?” sorusu karşılaştırılmıştır. Sınıflar düzeyinde bakıldığında, her üç sınıf düzeyinin de “İnsanın kendisine düşeni yaptıktan sonra

inandığı yüce bir varlığa sığınarak ondan yardım istemesidir” şıkkı üzerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

Sınıf durumlarına göre öğrencilerin “dua nedir?” sorusuna verdikleri cevaplara ki-kare testi ile bakılmış ve değişkenler arasında istatistiksel anlamda önemli bir ilişkinin olmadığı görülmüştür.

Elde edilen veriler Denence 2a’yı doğrulamaktadır. Sınıf düzeyine göre duayı tanımlama arasında farklılıklar bulunmamaktadır.

2. Duanın Faydasına İnanma ile Sınıf Düzeyi Arasındaki İlişkiler

Denence 2b. Sınıf düzeyine göre, öğrencilerin duanın faydasına inanmaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Örnekleme alınan öğrencilerin duanın faydasına inanma ile cinsiyet arasındaki istatistiksel ilişkiler Tablo-4’te verilmiştir.

Tablo 4: Sınıf Düzeyine göre, öğrencilerin duayı tanımlamaları arasındaki ilişkiye yönelik ki-kare (X^2) analizi sonuçları

Sınıfınız	Duanın faydasına inanıyor musunuz?		
	1.İnanıyorum.	2.İnanmıyorum.	Toplam
6. Sınıf	200 %96,6	7 %3,4	207 100%
7. Sınıf	182 % 100	0 0	182 100%
8. Sınıf	218 %98,2	4 %1,8	222 100%
Toplam	600 % 98,2	11 % 1,8	611 100%
X ² : 6,2 Sd:2 p=0,04 p<0,05 önemli			

Tabloda “Sınıfınız” değişkeni ve “Duanın faydasına inanıyor musunuz?” sorusu karşılaştırılmıştır. Sınıflar düzeyinde bakıldığında, her üç sınıf düzeyinin de “inanıyorum” şıkkı üzerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

Sınıf durumlarına göre öğrencilerin “Duanın faydasına inanıyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevaplara ki-kare testi ile bakılmış ve değişkenler arasında istatistiksel anlamda önemli bir ilişkinin olduğu görülmüştür. İstatistiksel anlamda önemin ortaya çıkmasını sağlayan boş bırakılan “inanmıyorum” seçeneğidir.

Elde edilen veriler Denence 2b’yi doğrulamamaktadır. Sınıf düzeyine göre duanın faydasına inanma arasında farklılıklar bulunmaktadır.

3. Dua Etme Sebebi ile Sınıf Düzeyi Arasındaki İlişkiler

Denence 2d. Sınıf düzeyine göre, öğrencilerin dua etme sebepleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Örnekleme alınan öğrencilerin dua etme sebebi ile cinsiyet arasındaki istatistiksel ilişkiler Tablo-5’de verilmiştir.

Tablo 5: Sınıf Düzeyine göre, öğrencilerin dua etme sebebi arasındaki ilişkiye yönelik ki-kare (X^2) analizi sonuçları.

Sınıfınız	Cevabınız "Her zaman veya Ara sıra" ise, niçin dua edersiniz?						
	1. Çaresiz kaldığım için.	2. Çok istediğim bir şeye ulaşmak için.	3. Derslerimde başarılı olmak için.	4. Allah'a daha yakın olmak için.	5. Ailemden ve toplumdaki öyle gördüğüm için.	6. Başka varsa belirtiniz.	Toplam
6. Sınıf	20 9,70%	37 17,90%	31 15,00%	95 45,90%	4 1,90%	20 9,70%	207 100%
7. Sınıf	24 13,20%	33 18,10%	31 17,00%	86 47,30%	1 0,50%	7 3,80%	182 100%
8. Sınıf	19 8,60%	60 27%	34 15,30%	100 45%	1 0,50%	8 3,60%	222 100%
Toplam	63 10,30%	130 21,30%	96 15,70%	281 46%	6 1%	35 5,70%	611 100%
x ² : 19,3 Sd: 10 p=0,03 p<0,05 önemli							

Tabloda "Sınıfınız" değişkeni ve "Cevabınız "Her zaman veya Ara sıra" ise, niçin dua edersiniz?" sorusu karşılaştırılması yapılmıştır. Sınıflar düzeyinde bakıldığında, her üç sınıf düzeyinin de "Allah'a daha yakın olmak için." şıkkı üzerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

Sınıf durumlarına göre öğrencilerin "Cevabınız "Her zaman veya Ara sıra" ise, niçin dua edersiniz?" sorusuna verdikleri cevaplara ki-kare testi ile bakılmış ve değişkenler arasında istatistiksel anlamda önemli bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

Elde edilen veriler Denence 2d'yi doğrulamaktadır. Sınıf düzeyine göre öğrencilerin dua etme sebepleri arasında farklılıklar bulunmaktadır.

4. Kim için Dua Ettikleri ile Sınıf Düzeyi Arasındaki İlişkiler

Denence 2g. Sınıf düzeyine göre, öğrencilerin kim için dua ettikleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Örnekleme alınan öğrencilerin kim için dua ettikleri ile cinsiyet arasındaki istatistiksel ilişkiler Tablo-6'da verilmiştir.

Tablo 6: Sınıf Düzeyine, öğrencilerin kim için dua ettikleri arasındaki ilişkiye yönelik ki-kare (X^2) analizi sonuçları.

Sınıfınız	Daha çok kim(ler) için dua edersiniz?			Toplam
	1. Kendim için.	2. Ailem için.	3. Ülkem ve İnsanlık için.	
6. Sınıf	81 % 39,1	94 % 45,4	32 % 15,5	207 100%
7. Sınıf	101 % 56	55 % 30,3	25 % 13,7	182 100%
8. Sınıf	123 % 55,4	68 % 30,6	31 % 14	222 100%
Toplam	305 % 50,1	217 % 35,5	88 % 14,4	611 100%
X ² : 16,3 Sd:4 p= 0,003 p<0,05 önemli				

Tabloda "Sınıfınız" değişkeni ve "Daha çok kim(ler) için dua edersiniz?" sorusu karşılaştırılmıştır. Sınıflar düzeyinde bakıldığında, her üç sınıf düzeyinin de "Kendim için" ve "Ailem için" sınıfları üzerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

Sınıf durumlarına göre öğrencilerin "Daha çok kim(ler) için dua edersiniz?" sorusuna verdikleri cevaplara ki-kare testi ile bakılmış ve değişkenler arasında istatistiksel anlamda önemli bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

Elde edilen veriler Denence 2g'yi doğrulamaktadır. Sınıf düzeyine göre öğrencilerin kim için dua ettikleri arasında farklılıklar bulunmaktadır.

5. Hangi Konuda Dua Ettikleri ile Sınıf Düzeyi Arasındaki İlişkiler

Denence 2h. Sınıf düzeyine göre, öğrencilerin hangi konuda dua ettikleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Örnekleme alınan öğrencilerin hangi konuda dua ettikleri ile cinsiyet arasındaki istatistiksel ilişkiler Tablo-7'de verilmiştir.

Tablo 7: Cinsiyete göre, öğrencilerin hangi konuda dua ettikleri arasındaki ilişkiye yönelik ki-kare (X^2) analizi sonuçları.

Sınıfınız	En çok hangi konuda ya da konularda dua edersiniz?					Toplam
	1. Başarılı olmak için.	2. Yaptığım hata ve günahlarımın affedilmesi için.	3. İyi bir gelecek için.	4. İyiliklerin ve güzelliklerin olması için.	5. Başka varsa belirtiniz	
6. Sınıf	70 34%	92 44,40%	20 9,70%	18 9%	7 3,40%	207 100%
7. Sınıf	55 30,20%	100 54,90%	6 3,30%	16 8,80%	5 2,70%	182 100%
8. Sınıf	77 34,70%	94 42,30%	17 7,70%	31 14%	3 1,40%	222 100%
Toplam	202 33,10%	286 46,80%	43 7%	65 10,60%	15 2,50%	611 100%
X ² : 15,7		Sd: 8	p=0,04	p<0,05	önemli	

Tabloda "Sınıfınız" değişkeni ve "En çok hangi konuda ya da konularda dua edersiniz?" sorusu karşılaştırılmıştır. Sınıflar düzeyinde bakıldığında, her üç sınıf düzeyinin de "başarılı olmak için" ve "Yaptığım hata ve günahlarımın affedilmesi" sınıfları üzerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

Sınıf durumlarına göre öğrencilerin "En çok hangi konuda ya da konularda dua edersiniz?" sorusuna verdikleri cevaplara ki-kare testi ile bakılmış ve değişkenler arasında istatistiksel anlamda önemli bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

Elde edilen veriler Denence 2h'yi doğrulamaktadır. Sınıf düzeyine göre öğrencilerin hangi konuda dua ettikleri arasında farklılıklar bulunmaktadır.

6. Kabul Olmayan Duaları Hakkındaki Düşünceleri ile Sınıf Düzeyi Arasındaki İlişkiler

Denence 2i. Sınıf düzeyine göre, kabul olunmayan duaları hakkındaki düşünceleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Örnekleme alınan öğrencilerin kabul olunmayan duaları hakkındaki düşünceleri ile cinsiyet arasındaki istatistiksel ilişkiler Tablo-8'de verilmiştir.

Tablo 8: Sınıf Düzeyine göre, öğrencilerin kabul olunmayan duaları hakkındaki düşünceleri arasındaki ilişkiye yönelik ki-kare (X^2) analizi sonuçları.

Sınıfınız	Kabul olmadığına inandığınız dualarınız için ne düşünüyorsunuz?				Toplam
	1. Zaten hiçbir zaman istediklerimin gerçekleşmediğini düşünerek ümitsizliğe kapılıyorum.	2. Kısa sürede olmasa da, bir gün duamın faydasını göreceğime inanırım.	3. Dua için gerekli koşulları yerine getirmediğimi ve duamın kabul olmamasında da bir hayır olduğunu düşünürüm.	4. Kendimi teselli etmek amacıyla dua ettiğim için, sonucunu fazla düşünmem.	
6. Sınıf	13 %6,3	126 %60,9	58 %28	10 %4,8	207 100%
7. Sınıf	5 2,7%	91 %50	76 %41,8	10 %5,5	182 100%
8. Sınıf	9 %4,1	133 %59,9	76 %34,2	4 %1,8	222 100%
Toplam	27 %4,4	350 %57,3	210 %34,4	24 %3,9	611 100%
X^2 : 14,7 Sd: 6 p= 0,02 p< 0,05 önemli					

Tabloda “Sınıfınız” değişkeni ve “Kabul olmadığına inandığınız dualarınız için ne düşünüyorsunuz?” sorusu karşılaştırılmıştır. Sınıflar düzeyinde bakıldığında, her üç sınıf düzeyinin de “Kısa sürede olmasa da, bir gün duamın faydasını göreceğime inanırım.” Ve “Dua için gerekli koşulları yerine getirmediğimi ve duamın kabul olmamasında da bir hayır olduğunu düşünürüm.” şıkları üzerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

Sınıf durumlarına göre öğrencilerin “Kabul olmadığına inandığınız dualarınız için ne düşünüyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevaplara ki-kare testi ile bakılmış ve değişkenler arasında istatistiksel anlamda önemli bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

Elde edilen veriler Denence 2i’yi doğrulamaktadır. Sınıf düzeyine göre öğrencilerin kabul olunmayan duaları hakkındaki düşünceleri arasında farklılıklar bulunmaktadır.

7. Türbelerde Yapılan Dualar Hakkındaki Düşünceleri ile Sınıf Düzeyi Arasındaki İlişkiler

Denence 2j. Sınıf düzeyine göre, öğrencilerin türbelerde yapılan dualar hakkındaki düşünceleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Örnekleme alınan öğrencilerin türbelerde yapılan dualar hakkındaki düşünceleri ile cinsiyet arasındaki istatistiksel ilişkiler Tablo-9’da verilmiştir.

Tablo 9: Sınıf Düzeyine göre, öğrencilerin türbelerde yapılan dualar hakkındaki düşünceleri arasındaki ilişkiye yönelik ki-kare (X^2) analizi sonuçları.

Sınıfınız	“Türbe” ya da “yatr”larda yapılan dualar hakkında ne düşünüyorsunuz?				Toplam
	1. Onlarla dualarımız daha güçlü bir şekilde yaratıcıya ulaşacağından güzel bir davranış, yapılması gerekir.	2. Oralara gitmeden de dua edilebilir.	3. Yanlış bir tutum, bu gibi tutumların dinle hiçbir ilgisi yoktur. Yaratıcı ve kul arasına başka herhangi bir şeyin karıştırılmaması gerekir.	4. Başka varsa belirtiniz	
6. Sınıf	76 36,70%	70 33,80%	48 23,20%	13 6,30%	207 100%
7. Sınıf	62 34,10%	51 28,00%	57 31,30%	12 6,60%	182 100%
8. Sınıf	48	81	89	4	222

	21,60%	36,50%	40,10%	1,80%	100%
Toplam	186	202	194	29	611
	30,40%	33,10%	31,80%	4,70%	100%
	$\chi^2: 27,3$	Sd:6	$p=0,00$	$p< 0,05$	önemli

Tabloda "Sınıfınız" değişkeni ve "Türbe" ya da "yatır"larda yapılan dualar hakkında ne düşünüyorsunuz?" sorusu karşılaştırılmıştır. Sınıflar düzeyinde bakıldığında, tercihlerin her üç sınıf düzeyinde de 1, 2 ve 3. sınıflar arasında eşit seviyeye yakın şekilde dağıldığı tespit edilebilir.

Sınıf durumlarına göre öğrencilerin ""Türbe" ya da "yatır"larda yapılan dualar hakkında ne düşünüyorsunuz?" sorusuna verdikleri cevaplara ki-kare testi ile bakılmış ve değişkenler arasında istatistiksel anlamda önemli bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

Elde edilen veriler Denence 2'yi doğrulamaktadır. Sınıf düzeyine göre öğrencilerin türbelerde yapılan dualar hakkındaki düşünceleri arasında farklılıklar bulunmaktadır.

TARTIŞMA VE YORUM

Sınıf Durumuna Göre Dua Anlayışı

1. Öğrencilerin Duayı Tanımlamaları ile Sınıf Düzeyi Arasındaki İlişkiler

Bu araştırmada sınıf düzeyine göre, öğrencilerin duayı tanımlamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Örneklemdeki öğrencilerin tamamına yakını (%95,1) duayı "İnsanın kendisine düşeni yaptıktan sonra inandığı yüce bir varlığa sığınarak ondan yardım istemesidir." şeklinde tanımlamışlardır.

Duanın anlamını, sınıflar düzeyinde incelediğimizde, cinsiyet değişkeninin de olduğu gibi İslami anlayışa uygun seçeneğin yüksek oranda tercih edildiği görülmektedir. Bu açıdan sınıf düzeyine göre öğrencilerinin duayı, dini literatüre uygun olarak algıladıkları belirtilebilir.

2. Duanın Faydasına İnanma ile Sınıf Düzeyi Arasındaki İlişkiler

Bu araştırmada sınıf düzeyine göre, öğrencilerin duanın faydasına inanmaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu farklılık yedinci sınıf öğrencilerinin "inanmıyorum" seçeneğini işaretlememesinden kaynaklanmıştır.

Koç (2002: 101), genel olarak tüm yaş gruplarının, düzenli ve devamlı olarak yaptıkları dua ve ibadetlerin ruh sağlıkları üzerinde olumlu etkiler yaptığını inandıklarını ifade etmektedir.

Her üç sınıf düzeyinde de örneklemde bulunan öğrencilerin tamamına yakınının duanın faydasına inandığını belirttiğini görülmektedir. Bu dönem ergenlik yıllarına geçiş dönemidir. Bu dönemin çocuklarında ergenliğe geçiş sebebiyle kimlik arayışları ön plana çıkmaya başlamaktadır. (Köknel 1993b: 265) Bu arayış ilk ergenlik yıllarında olan bu bireylerin beklentilerini de etkilemektedir. Dolayısıyla dua onlar için ümit bağlanacak yegâne merci olabilmektedir.

3. Dua Etme Sebebi ile Sınıf Düzeyi Arasındaki İlişkiler

Bu araştırmada sınıf düzeyine göre, öğrencilerin dua etme sebepleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Bu farklılık 8. sınıf öğrencileri ile diğer sınıf öğrencilerinin seçimlerinden kaynaklanmaktadır. 8. sınıf öğrencilerinin "Çok istediğim bir şeye ulaşmak için" şikkını daha çok işaretlediği görülmektedir.

Bu istatistiksel anlamlılığın nedeni olarak ilköğretim son sınıf öğrencilerinin, önlerinde kendilerini bekleyen lise giri sınavlarının bulunması olabileceği gibi, ergenliğin eşiğinden içeri adım atmış olmanın getirdiği bağımsız davranma psikolojisi de etkili olabilir.

Güzel (2001: 85), çalışmasında 12-14 yaş grubu öğrencilerin dualarını daha çok üzücü ve korkutucu olaylardan dolayı yaptıklarını belirtmektedir. Üzücü ve korku verici olarak tanımladıkları olayların en başında "başarısız olma korkusu" ve "ahiret inancı" etkenlerinin olduğu aynı araştırmada ifade edilmektedir.

Doğan (1997: 62), örneklemimize yakın bir yaş grubundan elde ettiği sonuçlara göre; yaratıcıya teşekkür için yaptıkları dualar ilk sırada, ikinci sırada ise; af dilemek için yapılan dualar gelmektedir. Bunun nedeni olarak ise ergenlerde suçluluk ve günahkârlık duygularının daha fazla hissedilmesine bağlamaktadır. Çünkü insanlar günahkârlık duygularına kapıldıklarında, kendilerini Allah'tan uzaklaşmış gördüklerinde, bu kusurlarını pişmanlık, tövbe, başışlanma isteğiyle onarmaya çalışmaktadırlar. (Hökelekli 1993: 227)

Özel (2003: 78), öğrencilerin yarısından fazlasının ergenliğe geçiş aşamasında ve ergen olanlardan elde ettiği verilere göre, Allah'a yaklaşma düşüncesi duada %65,7'lik bir oranı kapsamaktadır. Başka bir çalışmada, 11-18 yaşlarındaki bireylerin %41'lik bir oranın dua etmelerinin sebebinin manevi sıkıntılar olduğu ifade edilmektedir. (Vergote 1999: 49)

Bu durum bu evrede olan bireylerin duygusal olarak korku ve üzüntü verici olaylara karşı daha hassas olması ve kendisini üzen olayları çevresi ile paylaşamaması ile yorumlanabilir. Bu anlamda, bu yaşlardaki bireyler için dua, başkalarıyla paylaşmadığı, kendisine acı veren duygularını, açıkça yargılanmadan yaratıcıya sığınarak, ifade etme aracı olarak işlev görmektedir. (Vergote 1981: 585)

4. Kim için Dua Ettikleri ile Sınıf Düzeyi Arasındaki İlişkiler

Bu araştırmada sınıf düzeyine göre, öğrencilerin kim için dua ettikleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Bu önemi oluşturan unsur ise, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin soruya verdikleri cevaplar ile 6. sınıf öğrencilerinin verdikleri cevaplardır. 7 ve 8. sınıf öğrencileri daha çok kendisi için dua ettiğini belirtirken, 6. sınıf öğrencileri aileleri için daha çok dua ettiklerini ifade etmişleridir .

Güzel (2001: 96), dua konularında öncelikli sıranın sağlık, başarı ve mutluluk konularını geldiğini bunu aile ile ilgili duaların takip ettiğini çalışmasında belirtmektedir. Aynı araştırmada ergenliğine geçiş devresinde olan öğrencilerin daha çok ailelerine yönelik dualarda bulunduğu tespiti de yer almaktadır.

Belirtilen durum, ilköğretim II. kademenin ilk yıllarında olan öğrenciler açısından da yaşanmıştır. Henüz genel sınav kaygısı içerisinde olmayan ve çevresinin kendisinden beklentilerinin farkına varamamış 6. sınıf öğrencileri diğer sınıf seviyelerindeki öğrencilere göre daha az kendileri için ve daha çok aileleri için dua ettiklerini görülmektedirler.

Özel (2003: 79-83), araştırmasında öğrencilerin aile ve arkadaş gruplarına dua ettiklerini belirtenlerin oranını %76 olarak belirtmektedir. Bu duaların, daha çok aile içi huzurun olması ve aile ile ilgili sorunların yaşanmamasına yönelik içerik taşıdığı ifade edilmektedir. Gelecek kaygısı içinde sınavlarda başarılı olma isteğini içeren duaların oranı ise %46'dır. Bu durum, ya aile içi huzursuzluk ve aile ile ilgili sorunlar yaşayan öğrencilerin örneklemde fazla olduğunu ya da öğrencilerin ailede huzursuzluk ve aileyle sorun yaşama kaygısını taşıdıklarını göstermektedir.

Her üç sınıf seviyesine de bakıldığında öğrencilerin dualarında daha çok kendileri için dua ettiklerini ifade ettikleri görülmektedir. Her ne kadar ergenliğe geçiş devresinde olsalar da, öğrencilerin bağımsız davranma duygusu, aile ile olan duygusal bağlılıklarının önüne geçmemektedir.

5. Hangi Konuda Dua Ettikleri ile Sınıf Düzeyi Arasındaki İlişkiler

Bu araştırmada sınıf düzeyine göre, öğrencilerin hangi konuda dua ettikleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

6 ve 8. sınıf öğrencileri 7. sınıf öğrencilerinden yaptıkları hatalar ve günahlar için daha az, iyi bir gelecek için ise daha çok dua ettiklerini belirtmektedirler. Değişkenler arasındaki istatistiksel farkın önemini de bu tercih farklılığı oluşturmaktadır.

Özel (2003: 106), öğrencilerin %25'inin ergenliğe geçiş devresinde olduğu araştırmasında, dua etme sebeplerinin en başında günahlardan bağışlanma isteği geldiğini ifade eder.

Doğan (1997: 61), dualarında günahlarından af dileyenlerin ikinci sırasında ergenlik dönemindeki öğrencilerin oluşturduğunu belirtmektedir. Bu durumu, suçluluk ve günahkarlık duygularının daha fazla hissedilmesine bağlamaktadır.

İnsanlar günahkarlık duygularına kapıldıklarında, kendilerini Allah'tan uzaklaşmış gördüklerinde, bu kusurlarını pişmanlık, tövbe ve bağışlanma isteğiyle onarmaya çalışırlar. (Hökelekli 1993: 227)

Araştırmamızda yedinci sınıf öğrencilerinde, günahlardan af dilemenin diğer sınıf düzeylerinden fazla bir oranda tercih edilmesi, ergenliğe geçişin tam ortasında bulunmalarından kaynaklanan psikolojik etkilerden veya çevre ve aile içinde sevap-günah kavramlarının daha fazla dile getirilmesinden kaynaklanabilir.

6. Kabul Olmayan Duaları Hakkındaki Düşünceleri ile Sınıf Düzeyi Arasındaki İlişkiler

Bu araştırmada sınıf düzeyine göre, kabul olunmayan duaları hakkındaki düşünceleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

6 ve 8. sınıf öğrencileri "Kısa sürede olmasa da, bir gün duamın faydasını göreceğime inanırım." seçeneği üzerinde yedinci sınıf öğrencilerinden daha fazla yoğunlaştığı yüzdelik farklardan görülebilir. Aynı zamanda yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin "Dua için gerekli koşulları yerine getirmediğimi ve duamın kabul olmamasında da bir hayır olduğunu düşünürüm." tercihini altıncı sınıf öğrencilerinden daha fazla işaretledikleri de görülebilir.

"Kısa sürede olmasa da, bir gün duamın faydasını göreceğime inanırım." ifadesini 7. sınıf öğrencilerinin diğer sınıflardaki öğrencilere göre daha az seçmesi, dualarında daha az umuda sahip olduklarının bir işareti olabilir. İçerisinde buldukları geçiş devresinin verdiği kimlik arayışı ve kaygıları belki bu umutsuzluğun sebebini oluşturabilir. (Koç 2002: 15: Kağıtçıbaşı 1988: 266-272) Aynı zamanda, 7. sınıf öğrencilerinin "Dua için gerekli koşulları yerine getirmediğimi ve duamın kabul olmamasında da bir hayır olduğunu düşünürüm." seçeneğini 6. sınıftaki öğrencilerden daha fazla tercih ettikleri görülmektedir. Bu tercih onların duaların kabulü konusunda daha bilinçli olduklarını ve hataları yine kendinde aradıkları anlamını ifade edebilir.

Duaların kabulü konusunda umutlu ve bilinçsiz olduğunu söyleyebileceğimiz grup, tablodan 6. sınıflar çıkmaktadır. Umutlu, çünkü er-geç dualarını olacağını en fazla ifade eden ilköğretim II. kademe I. sınıf öğrencileridir. Bilinçsiz, çünkü dini inanç öğretilerinde kabul edilmeyen dua yoktur. Ya şartlar ya da istenilenler uygun değildir.

Yılmaz (1996: 62), çalışmasında 15-16 yaş civarı ergenlerin çoğunluğunun dualarının sonradan kabul olacağına inandığını belirtmektedir. Elde edilen verilere göre, dualarının er-geç kabul edileceğine inanma, hem erkeklerde hem de kızlarda sınıf düzeyi arttıkça artış gözükmektedir.

Doğan (1997: 71), araştırmasında öğrencilerin %53'ünün dualarının kabul edilmemesinde de bir hayır olduğunu, %34'ünün ise kısa vadede olmasa bile daha sonra faydasını göreceğini ifade ettiklerini belirtmektedir. Araştırmaya katılanların %31'inin ergenler olduğu çalışmada, öğrencilerin yarıdan fazlası, duasının kabul edilmemesi durumunda isteğinin gerçekleşmemesinde bir hayır olduğunu düşündüğünü ifade etmektedir.

Bilinçli inanç sahibi bireylerin, neyin hayır neyin şer olduğunu ancak yaratıcının bilebileceği inancıyla böyle düşünmeleri en doğru seçim olmaktadır.

7. Türbelerde Yapılan Dualar Hakkındaki Düşünceleri ile Sınıf Düzeyi Arasındaki İlişkiler

Bu araştırmada sınıf düzeyine göre, öğrencilerin türbelerde yapılan dualar hakkındaki düşünceleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Önemi oluşturan fark birinci ve üçüncü sınıflardaki dağılımdan kaynaklanmaktadır. Tercihler arasında altıncı ve yedinci sınıflar, birinci sınıfta sekizinci sınıf öğrencilerine ve sekizinci sınıf, üçüncü sınıfta altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerine göre daha fazla orana sahiptir.

Sekizinci sınıf öğrencilerinin “Türbe” ya da “yatır”larda yapılan dualar hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında, oranların birinci ve üçüncü sınıflarda genel yapıdan farklılaştığı gözlenmektedir. Her iki sınıftan hareketle bu sınıf düzeyinde ki öğrencilerin bu konuda ki dua bilincine ulaştıkları fikri çıkarılabilir. Çünkü dini açıdan dua, Allah ile kul arasında iletişimdir. Bu iletişim vasıtasız ve aracıdır. Bunun dışında yegane yardım istenilecek makam ise yaratıcıdır. Bu sebeplerle İslam, duada aracıyı kabul etmez. Sekizinci sınıf öğrencileri en az birinci seçeneği ve en fazla üçüncü seçeneği seçmekle bu konuda bilgi sahibi olduklarını göstermişlerdir. Ancak öğrencilerin üçte birinden fazlası bu bilinçten uzak gözükmektedir.

SONUÇ

İlköğretim okulu II. kademedeki öğrenim gören öğrencilerin, dua anlayışlarını incelemek amacıyla yapılan bu çalışmamızda, öğrencilerin dua anlayışları sınıf düzeyi değişkenine göre ele alınmıştır.

Araştırmada literatür incelemesi ve alan araştırması verilerine dayalı olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Duanın Tanımlanması Açısından

Sınıf düzeyi değişkenine göre, öğrenciler duayı “İnsanın kendisine düşeni yaptıktan sonra, güç yetiremediği şeyleri inandığı yüce bir varlığa sığınarak ondan yardım istemesi.” olarak tanımlamışlardır.

Bu tanım İslami inanç esaslarının gerektirdiği bir anlayıştır. Bu sebeple duanın tanımı konusunda öğrenciler doğru bir anlayışa sahiptir.

2. Duanın Faydasına İnanma Açısından

Sınıf düzeyi değişkenine göre öğrencilerin duanın faydasına inanmaları arasında farklılık bulunmuştur. Değişkende var olan farklılık, inanmadıklarını belirten öğrencilerin olmamasından kaynaklanmaktadır. Değişken açısından da duanın faydasına inanma yüksek oranda (%98) tercih edilmiştir.

Her ne kadar yapılan duaların somut olarak karşılığı alınmasa da, İslami dua anlayışında, yapılan duaların mutlak bir karşılığı olduğu inancı bulunmaktadır. Öğrencilerin tamamına yakınının bu düşüncede olması, bu konuda doğru bir anlayışa sahip olduklarını göstermektedir.

3. Dua Etme Sebebi Açısından

Sınıf düzeyi değişkenine göre, öğrencilerin yarıya yakını (%46), dualarını Allah’a yaklaşma sebebiyle yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Duanın temelinde var olan Allah ile iletişim olduğuna göre, dua edenler O’na yaklaşmayı umarak bu ibadeti yerine getirmelidir. Duanın, istekleri yaratıcıya arz hali, bu temel fonksiyonu unutturmamalıdır. Özellikle dualar, sadece dünyevi menfaatleri dile getirilme anlayışından tamamen kurtarılmalıdır.

Veriler, öğrencilerin dua etme sebebi açısından yarısının doğru bir anlayışa sahip olduğunu göstermektedir.

4. Kim İçin Dua Ettikleri Açısından

Öğrencilerin yarısı kendileri için dua ettiklerini belirtmişlerdir. Her ne kadar dua kişi ile yaratıcı arasındaki özel bir bağ olsa da, bireyler dualarında kendilerini ön plana çıkartmamalıdır. Bu duanın adabı bakımından önemlidir. Dualar başkalarına yönelik içeriğe sahip oldukları sürece daha makbuldür. Bu nedenle dualar yakınlardan başlamak üzere herkesi kapsmalıdır.

Öğrenciler bu açıdan doğru bir dua anlayışına sahip değillerdir.

5. Hangi Konuda Dua ettikleri Açısından

Öğrencilerin yarıya yakını (%46,8) yaptıkları hata ve günahlardan dolayı, bir kısmı da (%10,6) iyilik ve güzelliklerin olması için dua ettiklerini belirtmişlerdir. Dua her konuda edilebilir. Ancak manevi yönünün olması ve herkesi içermesi adabına uygun olan şeklidir. Bu açıdan öğrencilerin yarısından fazlası doğru bir dua anlayışına sahiptir.

6. Kabul Olmayan Dualar Hakkındaki Düşünceleri Açısından

Öğrenciler ikinci ve üçüncü seçeneklerde belirttikleri ifadeler ile %92'lik oranda, kabul olmayan duaları için Allah'a olan güvenleri göstermişlerdir.

İnsanlar iyilik için dua ettikleri gibi, kötülük için de dua ederler. Kendileri için neyin daha iyi olacağı konusunda Allah'tan daha fazla bilgiye sahip değillerdir. Bu sebeple yapılan dualar, her zaman beklenen sonucu vermeyebilir. Bununla beraber, yapılan dualara mutlak bir cevap alınacağına inanmak, bilinçli bir dua anlayışının gereğidir.

Örnekleme oluşturan öğrenciler kabul olmayan dualar hakkında doğru düşüncelere sahiptir. Dolayısıyla bu konudaki inançları doğru bir anlayıştır.

7. Türbe ve Yatırlarda Yapılan Dualar Hakkındaki Düşünceleri Açısından

Öğrencilerin bir kısmı (%30,4) direkt olarak türbelerde yapılan duaları onaylarken, bir kısmı da (%33,1) dolaylı yoldan onları desteklemektedir. Bu veriler öğrencilerimizin yarısından fazlasının bu tür duaları onayladıklarını göstermektedir.

Hayatta olmayan kişileri anarak ya da onları aracı kılarak dua etmek İslami inanca tamamen ters bir davranıştır. Kişi, isteklerini aracısız direkt olarak Allah'a sunmalıdır.

Örnekleme oluşturan öğrenciler bu konuda doğru bir anlayışa sahip değillerdir.

Örnekleme oluşturan öğrencilerin duayı tanımlaması, duanın faydasına olan inancı, hangi durumlarda duaya başvurdukları, kim için ve hangi konularda dua ettikleri ve kabul olmayan duaları hakkındaki düşünceleri bakımından İslami inançlara uygun bir dua anlayışına sahibi oldukları söylenebilir. Bununla beraber dua etme sebepleri ve türbelerde yapılan dualar hakkındaki düşünceleri İslami inançlara uygun olmadığı elde edilen sonuçlara göre belirtilebilir.

Elde edilen verilere göre öğrenciler genel anlamda doğru bir dua anlayışına sahiptirler. Bu anlayışın teorik olarak doğru olması yanında hayata yansımaları da doğru olması gerekir. Allah sadece sıkıntılı ve çaresiz anlarda hatırlanıp, rahat olunan hallerde akıldan çıkarılmamalıdır. O'nun her an ve her yerde bizimle olduğu her zaman hatırlanmalıdır. Bu anlayışın pratikte de yerleşmesi öncelikli bir amaç olmalıdır. Dua, O'nunla bağımızın sağlandığı çok özel bir iletişimdir. O halde her dua, kişiyi olgunlaştıran bir işleve sahip olmalıdır.

ÖNERİLER

a. Sağlıklı bir dua anlayışının öğretilmesi için dini gelişim iyi bilinmelidir.

b. Ailelerin ve çevrenin dua konusundaki tutumları öğrenciler üzerinde etkili olduğundan, ailelerin bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır.

c. Yazılı ve görsel medya yanlış dua anlayışını yerleştirecek yayınlardan arındırılmalıdır.

d. Yanlış davranışlar, yanlış bilgilendirmelerden kaynaklanır. Doğru anlayışlar için, doğru bir öğretim şarttır. Bu açıdan her konuda olduğu gibi, doğru bir dua anlayışı için din eğitimi ve öğretimi sağlıklı bir şekilde yürütülmelidir.

Benzer bir araştırma yapacak olanlar için aşağıdaki hususları göz önünde bulundurmaları önerilir.

a. Dua anlayışı konusunda daha kesin sonuçlar alabilmek için, öğrencilerle birlikte aile ve çevre de araştırma konusuna dahil edilmelidir.

b. Medyanın bu konudaki etkilerinin de göz önüne alınması gerekir.

c. Dua hakkındaki yanlış uygulamaların ve bu konudaki hurafelerin de araştırılmasında yarar vardır.

KAYNAKÇA

- ADLER, Alfred (1994). *Genç Kız Psikolojisi ve Cinselliği*, Çev. Nesrin Sipahioğlu. İstanbul: Düşünen Adam Yayınları.
- DOĞAN, Mecbure (1997). *Dua'nın Psikolojik ve Psikoterapik Etkileri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi.
- GÜZEL, Fahri (2001). *Ergenlik Dönemi Dini Gelişiminde Dua*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi.
- KARASAR, Niyazi (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- KOÇ, Mustafa (2002). *Ergenlik Döneminde Dua ve İbadet Psikolojisinin Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi.
- ÖZEL, İsa (2003). *Ergenlik Döneminde Dua*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- ÜNAL, Nurten (1998). *Dini İnanç ve İbadetin Umutsuzlukla İlişkisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi.